

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ
У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 2 курсу 09-241 М групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта

Воробець Вікторія Григорівна

Керівник: к. пед. н., доктор філософії в галузі
освіти, доцентка Владимірова А. Л.

Рецензентка: директорка Одеського закладу
дошкільної освіти «Ясла-садок» № 142
Одеської міської ради Коварц Т. В.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ 1	Теоретичні основи театральної діяльності в художньо-естетичному розвитку дошкільників	7
1.1	Театральна діяльність як педагогічна проблема художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку в період воєнного стану	7
1.2	Особливості психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку	10
1.3	Фактори театральної діяльності в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку.....	13
РОЗДІЛ 2	Педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності	16
2.1.	Обґрунтування педагогічних умов художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності у закладах дошкільної освіти, визначення критеріїв та рівнів (констатувальний експеримент).....	16
2.2.	Експериментальна перевірка ефективності методів театральної діяльності психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану (формульовальний експеримент).....	27
2.3.	Динаміка художньо-естетичного розвитку дошкільників у театральній діяльності	39
ВИСНОВКИ		42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		46
ДОДАТКИ		51
Додаток А. Театр яєць		51
Додаток Б. Театр смужок		52
Додаток В. Театр топотунчиків		53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Театр є відображенням суспільства, дзеркалом радощів і болю людства. Роль театру в умовах війни стає особливо важливою, коли реальність перетворюється на жахливу драму, в той час як театральна-ігрова діяльність у закладах дошкільної освіти перетворюється на потужний інструментарій психологічної підтримки дітей і дорослих. Театральна-ігрова діяльність стає не просто місцем розваг, але й базою для обговорення важливих питань, вираження емоцій, відновлення психологічного здоров'я та об'єднання спільноти.

Звернення до театрального мистецтва надає можливість забезпечити такі форми спілкування, як живе відображення людських цінностей і у тих, хто виконує роль, і у тих, хто споглядає за дійством, що допомагає вирішувати вагомі психологічні та педагогічні питання. Відвідування лялькових, музичних, драматичних та інших видовищних дійств, що відображають різні життєві події на сцені є ефективним засобом художньо-естетичного розвитку дітей.

Театральна-ігрова діяльність розвиває індивідуальні задатки і творчі якості дітей, не формує артиста, а тільки удосконалює вміння дитини перевтілюватися, розуміти й передавати характери героїв літературних творів, в процесі чого набуваються й удосконалюються мисленні, мовленнєві й рухові навички. Цей вид діяльності допомагає дітям і дорослим впоратися зі стресом, тривогою та іншими негативними емоціями, що сприяє розвитку комунікативної, моральної, інтелектуальної, фізичної та поведінкової сфери дітей. Театральна-ігрова діяльність як розважає дитину, так і вчить, що сприяє розвитку неї художньо-естетичного смаку, зацікавленості до театрального мистецтва.

Питання впливу театрального мистецтва на художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку відображено у дослідженнях знаних науковців, вихователів-практиків: Артемової Л., Богуш А., Борисової Т., Верховинця В., Владимирової А., Ворожейкіної О., Гончаренко Ю.,

Гросс К., Гудко І., Дичківської І., Лисенко Н., Науменко Т., Олійник О., Романюк І., Роменець В., Толкачової Л., Чиренко Н., Шелестової Л. та багатьох інших.

Негативний вплив війни в Україні на всі сфери життя людини, комп'ютеризація освітнього процесу відіграють із одного боку позитивну, із іншого негативну роль, тому що більша частина світосприймання дітей дошкільного віку формується у віртуальному світі. Граючись із смартфонами та іншими комп'ютерними приладами, дитина, замикаючись у собі, віддаляється від живого спілкування із оточуючими, в той час як колективна театральна-ігрова діяльність розширює і збагачує досвід співпраці, допомагаючи пережити складний період, що є важливою умовою у художньо-естетичному розвитку дошкільників.

Актуальність проблеми нашого наукового дослідження, її теоретична, а також практична педагогічна значущість зумовили вибір теми нашого магістерського дослідження: **«Театральна-ігрова діяльність як засіб художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану».**

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Магістерське дослідження відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету плану «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах кризових викликів суспільства» (№ 0124U003115).

Мета дослідження – обґрунтувати теоретично та перевірити експериментально педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дошкільників й визначити ефективність театральна-ігрової діяльності як методу психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що театральна-ігрова діяльність в закладах дошкільної освіти у період воєнного стану може стати підґрунтям для психоемоційної підтримки дитини, її повноцінного і

різнобічного художньо-естетичного розвитку, що набувається в процесі досвіду.

Мета дослідження та перевірка гіпотези визначили наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми театральної діяльності як педагогічної проблеми художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку в психолого-педагогічній і методичній літературі.
2. Охарактеризувати особливості психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку.
3. Визначити фактори театральної діяльності в розвитку дітей дошкільного віку.
4. Обґрунтувати педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності у закладах дошкільної освіти, з'ясувати критерії та рівні (констатувальний експеримент).
5. Експериментально перевірити ефективність методів театральної діяльності психоемоційної підтримки дітей (формульвальний експеримент).
6. Окреслити динаміку художньо-естетичного розвитку дошкільників у театральній діяльності в період воєнного стану в Україні.

Об'єкт дослідження – процес художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами театральної діяльності.

Поставлені завдання визначили використання наступних **методів**:

- *теоретичні*: вивчення та аналіз стану проблеми у психолого-педагогічній і науково-методичній літературі; визначення критеріїв та показників оцінювання досліджуваного явища, систематизація і узагальнення даних;
- *емпіричні*: спостереження, опитування, бесіди із вихователями та батьками, обґрунтування педагогічних умов, констатувальний і формульвальний експерименти;

- *статистичні*: узагальнення кількісних і якісних даних, обробка результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна й теоретична значущість дослідження в тому, що теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної-ігрової діяльності в період воєнного стану; конкретизовано методи театральної-ігрової діяльності; доведено ефективність експериментальної роботи.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні результати та висновки дослідження із проблеми театральної-ігрової діяльності як засобу художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти, практичними психологами, музичними керівниками, студентами, а також батьками для створення атмосфери безпеки, комфорту та психоемоційної підтримки дітей дошкільного віку у період воєнного стану, а також у мирному повсякденному житті.

Апробація результатів дослідження оприлюднена на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, у Міжнародних науково-практичних конференціях «Youth of the 21st century: self-realization, value orientations, identification» («Молодь 21 століття: самореалізація, ціннісні орієнтації, ідентифікація»), Загреб, Хорватія та «Peculiarities of the organization of human activity in the environment», («Особливості організації життєдіяльності людини в навколишньому середовищі»), Париж, Франція, а також у статтях: «Використання інформаційно-комунікативних та онлайн-ресурсів у роботі із дошкільниками засобами театральної-ігрової діяльності в дистанційному режимі» і статті «Фактори театральної-ігрової діяльності в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку».

Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Театрально-ігрова діяльність як педагогічна проблема художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку в період воєнного стану

Театрально-ігрова діяльність – це вид діяльності, який поєднує в собі елементи гри і театру, а також включає в себе різні види ігор, що спрямовані на розвиток мовлення, емоційної сфери, творчої уяви, формування навичок спілкування та співпраці.

В освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина», рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист МОН України №1/11-16163 від 09.11.2015 р.) у підрозділі «Театральна мозаїка», в якому зроблено акцент на розвиток творчості та виявлення індивідуальності дитини. Мета реалізації завдань цього розділу – це отримання дітьми задоволення від процесу та результату власної діяльності [13, с. 12].

В період воєнного стану театрально-ігрова діяльність значно впливає на психоемоційний стан та художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку, сприяє розвитку їх творчих здібностей, уяви, фантазії, мислення і пам'яті.

Театрально-ігрова діяльність допомагає дітям передавати свої міркування, емоції та почуття, у них знижується рівень тривоги й страху. В процесі спілкування у дітей поліпшується настрій та самопочуття, розвивається емпатія (співпереживання).

Артемова Л., зазначає: «Театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів» [3, с. 127].

В процесі художньо-естетичного розвитку дитина в театральній ігровій діяльності попереджує неврози і стреси, невротичні форми поведінки та міжособистісні конфлікти.

Король А., стверджує: «Театральна діяльність – це дуже важливий засіб для розвитку у дітей здатності розрізняти емоційний стан людини за допомогою мовлення, міміки, жестів, інтонацій, аналізувати і оцінювати їх вчинки, уміння ставити себе на місце іншої людини в різних життєвих ситуаціях» [29].

Театральна ігрова діяльність включає в себе багато різновидів ігор та вправ, які спрямовані на художньо-естетичний розвиток у дітей емоційної сфери, коли дошкільники вчаться розпізнавати та виражати різні емоції, долати страх, тривогу та інші негативні емоції, що пов'язані із війною.

Діти в процесі театральної ігрової діяльності швидше поповнюють свій словниковий запас, у них розвивається зв'язне мовлення, вони вчаться імпровізувати, чітко та виразно висловлювати свої думки, придумувати сюжети, використовуючи різні виразні засоби (міміку, пантоміміку, жести, інтонацію та ін.).

Макаренко Л., доводить, що театральна ігрова діяльність в більшості є імпровізаційним, активним, індивідуальним творчим процесом, що об'єднує різні за характером творчі принципи:

- продуктивний (створення сюжетів або інтерпретація запропонованих сюжетів);
- виконавчий (відтворення сюжету);
- оформлювальний (підготовка декорацій, костюмів, різних театральних елементів);
- сприймальний (вміння дитини сприймати специфічне сценічне мистецтво) [17, с. 6].

Унікальним та ефективним засобом художньо-естетичного виховання дітей виступає синтетичний характер театального мистецтва, завдяки якому дитячий театр займає чільне місце в загальній системі художньо-

естетичного виховання. Враження від відвідування театру в дитинстві залишаються у підсвідомості людини на все життя, тому що саме в дитинстві моделюється власна картину світу, розкривається світ прекрасного, світ бачення.

Гончаренко Ю., та Гудко І., стверджують, що художнє сприйняття театрального мистецтва – це структурований і цілісний процес, однак кожна людина має індивідуальний характер, емоційність, уяву, тому сприймає по своєму [10, с. 47].

Художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку передбачає, насамперед, розуміння творів різних видів мистецтв (словесного, музичного, образотворчого, хореографічного, театрального та ін.).

Залучення дітей дошкільного віку до художньо-естетичної діяльності в період воєнного стану – це провідний шлях до всебічно-гармонійного розвитку дитини, що позитивно збагатить її емоції, замінить почуття безвихідності та тривожності.

Естетичне ставлення до навколишнього світу формує у дітей елементарні уявлення про світ природи, різні види мистецтв, фольклор, а також стимулює чуттєво співпереживати персонажам художніх творів й реалізує самостійну творчу діяльність дітей [41].

Зважаючи на обмежений доступ до ресурсів під час воєнних дій в Україні, іноді відсутності особистої взаємодії дітей із вихователями та однолітками, а також можливі проблеми у дітей із концентрацією уваги та мотивацією, налаштовують батьків та дорослих із оточення дитини на необхідності емоційної підтримки, що в свою чергу допоможе розвитку уяви та дитячих творчих здібностей, розширить знання й кругозір про оточуючий світ, підвищить її впевненість у собі. Цим діям, в першу чергу допоможе театральньо-ігрова діяльність (гра із ляльками, малювання, ліплення, співи, музично-ритмічні рухи та ін.).

Отже, театрально-ігрова діяльність в період воєнного стану виступає як ефективно-дієве рішення художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку і може бути особливо корисною, тому що:

1) допомагає дітям адаптуватися до нових умов життя, створюючи для них атмосферу безпеки та комфорту, в якій вони можуть відчувати себе вільними та розкутими, що сприяє зняттю емоційної напруги, розслабленню та адаптуванню до нових умов життя;

2) допомагає дошкільникам вільно виражати свої емоції та почуття. Беручи участь у театральних-ігрових заняттях вони мають можливість втілити в ігровій формі свої страхи, тривоги та інші емоційні переживання і це допомагає їм краще зрозуміти себе та свої почуття, а також вчитися із ними впорядковуватися;

3) сприяє розвитку творчої уяви та фантазії, творчого мислення і креативності, що надає дітям можливість вигадувати, творити, втілювати в життя власні ідеї, а також розширювати свій кругозір;

4) формує і розвиває навички спілкування та співпраці, вчить взаємодіяти і допомагати одне одному, домовлятися, розподіляти ролі, що є важливим для соціального розвитку дитини.

1.2. Особливості психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку

Дитинство – період становлення особистості, що характеризується швидким ростом і розвитком фізичної, емоційної, пізнавальної сфер. Кожна дитина – індивід, тому на першому плані стоїть питання її всебічного та гармонійного розвитку.

Владимирова А., пише: «Кожна особистість має власні характерні риси: несхожість на інших, незвичайність та оригінальність. В дитячому віці найгостріше відчувається інтерес до невідомого, зацікавленість і відкритість у пошуку нових ідей, готовність до їх розв'язання власними силами» [6, с. 169].

Змалечку у дітей удосконалюється координація рухів, дрібна моторика, формуються різні почуття: цікавість, допитливість, інтерес, любов, сором, емпатія та ін. В соціумі діти потребують спілкування як із дорослими так і однолітками, формується почуття співпраці та взаємодопомоги. Діти оволодівають правилами поведінки вдома, в групі, на вулиці та ін.

Психофізіологічний розвиток дітей дошкільного віку має індивідуальні особливості, що залежать від багатьох життєвих факторів:

- спадковості (вроджені особливості);
- оточення, довкілля (сім'я, друзі, засоби масової інформації, дитячий садок);
- стану здоров'я;
- харчування;
- режиму дня;
- умов життя, виховання і навчання.

У молодшому дошкільному віці (3 – 4 роки) спостерігається інтенсивний розвиток моторики, мовлення, пізнавальних процесів. Формуються елементарні навички самообслуговування. Дитина швидко росте, стає більш витривалою, у неї в цей час формується правильна постава та ходьба.

Посилено розвивається емоційна сфера, з'являються перші стійкі емоційні вподобання, підвищується імунітет.

Середній дошкільний вік (4 – 5 років) – це активний розвиток наочно-образного мислення, уяви, пам'яті. Динамічно розвивається мовлення, збагачується словниковий запас. На першому плані – сюжетно-рольової гри, за допомогою яких формуються соціальні навички, співпраця й взаємодопомога.

В старшому дошкільному віці (5 – 6 років) удосконалюються придбані навички всіх психічних процесів, формуються вольові якості. Посилене спілкування із одногрупниками призводить до виникнення дружніх

стосунків, перших моральних суджень, у дітей розвивається самосвідомість, йде інтенсивна підготовка до школи, формуються пізнавальна мотивація, довільна увага та логічне мислення.

Гончаренко Ю., та Гудко І., доводять, що факторами сприйняття театрального мистецтва є емоційний досвід людини, її інтереси та естетичний смак. Впливають також фізичний та психологічний стан особистості в момент сприйняття та умов, за яких протікає цей процес [10, с. 47].

Провідну роль відіграє наочно-образне мислення, у дітей удосконалюються увага, пам'ять, уява, фантазія. Вони із задоволенням проводять час в ігровій діяльності. Сюжетно-рольові ігри для них стають провідними, тому що якраз у цих іграх діти вчаться усвідомлювати себе як особистість, пізнають світ, розвивають свої навички, що переходять у творчі здібності та креативність.

Таким чином, для сприяння всебічного фізіологічного розвитку дітей дошкільного віку важливим є створення сприятливих умов, а саме:

- забезпечення дітей правильним збалансованим харчуванням;
- забезпечення дітей іграшками та цікавим ігровим та дидактичним матеріалом;
- дитина повинна мати здоровий сон та виконувати належний режим дня;
- дитина повинна мати достатню рухову активність;
- позитивний емоційний клімат в сім'ї та спілкування із однолітками створить атмосферу для розвитку пізнавальної та творчої активності дитини;
- заохочування дитини до самостійності та співпраці сформує у неї соціальні навички.

Отже, психофізіологічний розвиток дошкільників – це складний і багатогранний процес, що потребує уваги та турботи із боку дорослих. Створюючи сприятливі умови для життя та розвитку дитини, можна

допомогти їй розкрити свій потенціал та стати щасливою та здоровою людиною.

1.3. Фактори театральної діяльності в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку

Аналіз літератури із психології, педагогіки та мистецтвознавства щодо театральної діяльності, як засобу художньо-естетичного розвитку дошкільників, надає змогу визначити наступні фактори, як рушійну силу педагогічного процесу:

- емоційно-оцінне сприйняття театральної діяльності;
- комунікативний;
- театральний-творчий;
- художньо-пізнавальний;
- художньо-гедоністичний.

Фактором підвищення рівня *емоційного сприйняття театральної діяльності* вихованцями закладів дошкільної освіти є розвиток в них художньо-естетичної *оцінної дії*. Діти по-новому починають сприймати свою власну діяльність, що стимулює їх до пошуку нових креативних ідей. З часом накопичуються емоційні спостереження і переживання, що передаються дітьми в художніх і музичних образах.

Таким чином у дітей збагачується естетико-емоційна сфера, вони вчаться спільно оцінювати явища дійсності та однією із основних проблем естетико-художнього виховання в театральній діяльності є формування і розвиток художньо-естетичного смаку, розуміння дітьми засобів театральної виразності, які допомагають створити художній образ.

Формування у дітей навичок естетичних суджень і оцінок, бесіди про театральні твори розвивають у них емоційність, увагу і фантазію [8, с. 139].

Павлюк Р., акцентує увагу на творчій фантазії, яка має знайти здоровий вихід у людських вчинках. Він наголошує на тому, що у людини в

більшості спрацьовує пасивне сприймання і майже зовсім забувається про виховання фантазії» [26].

Комунікативний фактор в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку спрямований на вироблення навичок творчої співпраці із одногрупниками, однолітками, із дорослими. Дитина поступово входить у колективні стосунки, адже, як стверджує, Борисова Т., спільна робота над сценарієм, костюмами, декораціями, визначення особливостей характеру рольової поведінки та манери музично-виконавської подачі героя, сприяють осягненню основ музично-театральної культури, розширенню дитячих контактів та набуттю досвіду спілкування у колективі [5].

Наукові діячі доводять, що дитяча театральна-ігрова діяльність, завдяки якій діти вчаться і одночасно збагачують свій життєвий потенціал – це одночасно і розвага, і відпочинок.

Таким чином, *театрально-творчий фактор* полягає в активізації художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку. Участь дошкільників у театральній-ігровій діяльності сприяє збільшенню у них позитивних емоцій, зниженню психологічної напруги [8, с. 140].

Гросс К., констатує, що мистецтво і художня творчість, мають власний ігровий аспект, що виступає джерелом естетичної та художньої насолоди, засобом розваги та відпочинку людини [12, с. 144 – 145].

Роменець В., відмічає, що перехідною формою між дією перцептивною і творчою є гра. Саме в грі людина перестає бути скутою, яку вона сприймає, саме в ній розвивається уява, пам'ять і створює завдяки власній фантазії свій особливий, зокрема дитячий світ [32, с. 41].

Леонтович М., завдяки своїй музичній педагогічній роботі, доніс до нас народні ігрові пісенні елементи імпровізації, завдяки чому в процесі діалогу дорослого і дитини у дітей активізуються природні задатки до творчості [16].

Народна театральна-ігрова діяльність у художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку в певній мірі розглядається у творчості

Верховинця В., у його збірці «Весняночка», яка розкриває сценічні дії дітей у танцях, хороводах, піснях та іграх за порами року («Зима», «Весна», «Літо», «Осінь»), що приваблює дітей елементами творчого перевтілення, викликає в дітей потребу у власному перевтіленні, налаштовує їх до власного самовираження [5].

Художньо-пізнавальний фактор розширює світогляд дітей та їхній театральньо-мовленнєвий запас. Набуті уявлення від літературних творів, героїв казок, мультфільмів, несподіваних подій та явищ, зароджує зосередження увагу та чуйність дітей до вчинків людей, поведінки тварин у різних ситуаціях.

Залучення дошкільників до театральньо-ігрової діяльності сприяє розвитку розуміння про взаємозв'язок різних мистецьких напрямів: театру, хореографії, ритміки, музики, образотворчого мистецтва, що в свою чергу розвиває вміння синтезувати різний мистецький матеріал в єдине художньо-естетичне ціле.

Художньо-гедоністичний фактор є чи не головним, тому що відображає відчуття дитиною естетичної насолоди від участі у театральньо-ігрової діяльності. Її емоції, переживання, оцінювання того, що відбувається розширюють життєвий та художньо-естетичний світогляд вихованців, доповнюють словниковий запас, розвивають креативність, а також активізують до співпраці у колективі.

Таким чином, всі вище зазначені фактори доповнюють один одного, що забезпечує системний процес художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку в театральньо-ігровій діяльності. Вихованці закладу дошкільної освіти накопичують знання про людські стосунки, оточуючий світ, художньо-естетичні явища в мистецтві та житті. Все це активізує театральньо-ігрову діяльність дітей у закладах дошкільної освіти [8, с. 140 – 141].

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Обґрунтування педагогічних умов художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності у закладах дошкільної освіти, визначення критеріїв та рівнів (констатувальний експеримент)

Особливим видом діяльності, що має можливість ознайомити дітей із різними видами мистецтв й розвинути їхній художньо-естетичний досвід виступає театральна діяльність.

Макаренко Л. констатує: «Маленька вистава – це перша елементарна форма переходу від гри до мистецтва і форма синтезу мистецтв, яку розуміють всі дітям. «Театралізована вистава передбачає поєднання рухів, співу, художнього слова, міміки, пантоміми та при цьому всі вони підлягають головному завданню – створенню художнього образу. Об'єднання кількох видів мистецтва створює унікальні можливості для художнього розвитку дітей» [17, с. 6].

Для доцільності організації театральної діяльності слід дотримуватися наступних принципів, за допомогою яких вихователь працює із дітьми дошкільного віку як рівноправний партнер – *принцип гуманізації*, що в свою чергу орієнтує дитину на такі загальнолюдські цінності, як розуміння, дружба, розум, чесність, хоробрість, щирість та ін.

Принцип диференціації враховує вік дитини, її досвід, психофізіологічні особливості, що забезпечує умови для розкриття та самореалізації дошкільника в процесі театральної діяльності.

Принцип інтеграції різних видів мистецтв (музика – література, музика – фізкультура, музика – художня діяльність: ліплення, аплікація, пантоміміка та ін.) дозволить розширити світогляд дитини

Під *принципом змістовності* розуміється тематичність занять, використання різних сучасних методів

Принцип систематичності в театральній діяльності допоможе вихователю швидше знайти дидактичні та сюжетно-рольові ігри, використовуючи новітні педагогічні технології.

Принцип дитячої активності в театральній діяльності доводить, що дитина зацікавлена обраною роботою і при цьому отримує задоволення.

Принцип співпраці із одногрупниками, вихователем, дорослими в театральній діяльності передбачає художньо-естетичний розвиток дитини.

Принцип професійної компетентності вихователя демонструє вміння, ціннісні орієнтації, потенціал до педагогічної роботи дорослого на основі здобутих знань і практик.

Художньо-естетичний розвиток дошкільників засобами театральної діяльності позитивно впливає на загальний емоційний та психічний стан дитини, але для цього необхідно розробити відповідні *педагогічні умови*, які принесуть дітям задоволення, емоційний комфорт і радість.

По-перше, це *створення зручного предметно-просторового середовища*, а саме:

- в групі має бути невеличкий куточок театру, який облаштований відповідними ляльками, костюмами, декораціями, іграшковими меблями, музичними та шумовими дитячими інструментами;

- театральна майстерня дозволить дітям за допомогою вихователя виготовляти, реkvізити до вистави, елементи костюмів, найпростіші ескізи щодо декорацій та костюмів героїв.

По-друге, *збагаченню змісту театральної діяльності* допоможуть знання та участь у різноманітних видах театрів: драматичний, музичний, театр пантоміми, ляльковий театр із його різновидами (хустковий

театр, театр великої ляльки, театр ніг (лег-плеєрс), театр маріонеток та багато ін.).

- впровадження театральних казок за різними мотивами;
- інсценування пісень, казок, віршів та ін.
- гра в різні театралізовані ігри;
- відвідування із дорослими театральних вистав різних жанрів.

По-третє, це забезпечення кваліфікованого керівництва театральньо-ігровою діяльністю, а саме:

- знання і навички щодо театральньо-ігрової діяльності вихователя;
- створення в групі атмосфери співпраці, взаємодопомоги, творчості;
- заохочування дітей до творчої діяльності, надання їм ініціативи в ігровій діяльності;
- вміння вихователя аналізувати та коректувати театральньо-ігрову діяльність.

По-четверте, це вміння вихователя співпрацювати із сім'ями вихованців:

- залучати батьків до участі в святах, розвагах, іграх, театралізованих виставах;
- рекомендувати батькам художню літературу, відеозаписи, пісні, літературу про історію та види театру, Інтернет-ресурси.

Таким чином, педагогічні умови щодо театральньо-ігрової діяльності виступають потужним інструментарієм художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку, що сприятимуть розкриттю творчих здібностей дітей, їхньої креативності, а також формуванню самоцінного етапу життя [30].

В процесі роботи над нашим дослідженням, а саме, вивчення науково-теоретичного і методичного матеріалу, проведення бесід із вихователями та музичними керівниками з питань художньо-естетичного розвитку дітей засобами театральньо-ігрової діяльності, спостережень, а також дистанційного спілкування із дітьми та батьками в стані воєнних дій, нами були визначені критерії та рівні, сформульовані мета та провідні завдання щодо констатувального експерименту.

Експериментальна робота за темою дослідження проходила на базі виробничої педагогічної практики в Херсонському закладі дошкільної освіти № 10 санаторного типу Херсонської міської ради (за українським законодавством).

Констатувальний етап експериментального дослідження зазначив виявлення стану художньо-естетичного розвитку дітей засобами театральної діяльності. На основі аналізу науково-педагогічної літератури, досліджень вчених, нами виділено наступні критерії та компоненти:

Емоційно-ціннісний компонент, критеріями, якого виступають:

- виявлення інтересу дітей до різнопланових лялькових спектаклів, театралізованих ігор, театральних вистав, концертів, пальчикових ігор;
- емоційна чутливість і здатність дітей відгукуватися на зміст театральної дії (захоплення, радість, співчуття, страх, осуд та ін.);
- співпереживання героям театралізованої вистави;
- прояв естетичних почуттів під час сприйняття театрального мистецтва;
- усвідомлення та розуміння емоцій та гри героїв вистави;
- прояв власних емоцій за допомогою міміки, жестів, інтонацій голосу.

Діяльнісно-творчий компонент, та його критерії:

- сприймання та оволодіння театральними засобами виразності (міміка, жести, інтонація голосу, мовленнєвий режим, рухи й сприймання музичного та хореографічного матеріалу);
- креативність у вигадуванні та використанні елементів костюмів, декорацій, реквізиту;
- вміння дітей користуватися запропонованим театральним реквізитом;
- спроби творчих імпровізацій, вигадування цікавих історій, казок, інсценівок, композицій до танцювальних і музичних номерів та ін.;

- вміння швидко перевтілюватися в образи героїв літературних творів, пісень, сюжетів;
- вміння вносити власні ідеї в театральну-ігрову діяльність;
- розвиток вмінь взаємодії із одногрупниками й дорослими, узгодження театральних-ігрових дій;
- виконання запропонованих ролей відповідно до вікових можливостей дітей;
- творча активність та емоційна насиченість у колективних театральних-ігрових діях, на святах, розвагах.

Пізнавально-естетичний компонент та його критерії:

- освоєння нових слів та виразів, пов'язаних із театральним мистецтвом;
- знання про види театрів (ляльковий, драматичний, музичний, театр пантоміми та ін.);
- знання про театральні професії (актор, режисер, художник, костюмер, гример та ін.);
- знання про елементи театральної вистави (зал, сцена, завіса, декорація, костюм, реквізит, мізансцена та ін.);
- розширення словникового запасу дітей, вдосконалення мовленнєвих навичок;
- удосконалення навичок ведення театральних-ігрових діалогів;
- розширення знань про навколишній світ (природа, тваринний світ, навколишнє середовище, людські відносини та ін.).

Соціально-комунікативний критерій та його компоненти:

- формування навичок співпраці із одногрупниками та дорослими в процесі театральних-ігрових дій;
- формування позитивних якостей особистості (чуйність, взаємодопомога, доброзичливість, толерантність, повага до інших);
- розвиток навичок спілкування;
- розвиток естетичного смаку;

- виховання почуття відповідальності;
- вміння реагувати на реакцію глядачів;
- вміння дарувати аудиторії естетичну насолоду та емоційне задоволення.

Важливо зазначити, що зазначені нами критерії не є вичерпними. Вони можуть доповнюватися залежно від вікових особливостей дітей, програми закладу дошкільної освіти та творчих задумів вихователя.

Отже, саме у дитинстві розвиваються здібності дитини та навички, що знаходять відображення у театральній діяльності.

Вихователь і батьки повинні постійно спостерігати за дітьми, стимулювати їхній творчий розвиток, а також створювати умови для всебічного художньо-естетичного виховання засобами театральної діяльності.

Критерії визначалися за допомогою запропонованих для дітей бесід, вправ із психогімнастики, творчих завдань та ігор щодо теми дослідження.

Наприклад, теми бесід:

- «Екскурсія до театру».
- «Посвята в глядачі».
- «Засоби театральної виразності».
- «Правила поведінки в театрі».
- «Хто такий косямер?»
- «Чи потрібен гример у театрі?» та ін.

У процесі бесід діти також знайомляться із різними літературними творами, дитячим фольклором (утішки, потішки, забавлянки, небилиці та ін.)

Вправи із психогімнастики:

- *Міміка* (вираз обличчя, за допомогою якого передаються настрій, почуття, переживання та інші внутрішні переживання людини): посмішка, засмучення, співчуття, радість, здивування, заклик на допомогу, втома,

інтерес, страх, гнів, розгубленість, хитрість, переляк, горе, боягузтво, ввічливість, старість, веселощі, нетерплячість та ін.

- *Пантоміміка* (створення художнього образу за допомогою міміки, пластики тіла, жестів та ін.): дівчинка, хлопчик, дідусь, бабуся, курочка, мишка, собачка, ведмідь, жаба, кішка, півень, лисичка, вовк, пташка та ін.

- *Пантоміма* – висловлювання почуттів, думок, емоцій не словами, а діями, наприклад, зобразить стрибуну у дожину або веслярів на байдарці, штангіста та ін.

- *Мовлення*: посилено-губне, середньо-посилене, менш посилене, тонке.

Вправи-спостереження.

«Мандруємо за хмарками»

Запитання:

- «Як ви гадаєте, на що схожі хмаринки?»
- «Якого вони кольору?»
- «Що вони нагадують?»
- «Що ти знаєш про хмаринки?»
- «Хто із вас може вигадати історію про хмаринки?»

Завдання для всебічного художньо-естетичного виховання засобами театральної діяльності:

«Казкоплет»

Мета: Розвивати сенсорно-рухову координацію, дотик, дрібну моторику рук, візуальне сприйняття. Вчити узгоджувати рухи із музикою, культивувати емоційну чуйність на музику засобами руху, використовуючи міміку, пантоміму, сприяти зняттю психологічної напруги та м'язовому розслабленню

Обладнання: Музичний супровід (за вибором вихователя), картинки та контури із картону з героями казок, мультфільмів, кінострічок та інших синтетичних видів мистецтв, олівці, фломастери, папери.

Дітям пропонується відправитися на казкову планету «Казкоплет» (у великій ємності знаходяться контури із картону з героями казок, мультфільмів, кінострічок та інших синтетичних видів мистецтв, наприклад, «Цирк», які є відомими і невідомими дітям).

Завдання: Дістати 2 – 3 контури із ємності. Знайти обраних героїв на картинках. Обвести пальчиком контури героїв на картинці, пригадати, де ми зустрічаємося із ним і на листочку паперу по пам'яті спробувати намалювати їх, а потім скласти невеличку казку із цими персонажами, зімпровізувати ходу героїв.

Толкачова Л., визначає: «Гра – це не імітація життя, а дуже серйозна діяльність, яка дає змогу дитині самоствердитися, самореалізуватися. Беручи участь у різних іграх, дитина вибирає ролі відповідно до своїх моральних цінностей і установок. Таким чином, гра стає чинником соціального розвитку особистості» [37, с. 4].

Гра-показ «Пустотливі руки»

Завдання: За допомогою рук зобразити:

- радість;
- переляк;
- злість;
- любов;
- ворожість;
- веселість.

Гра-показ «Показуха»

Завдання: Покажи як:

- рибалка витягує маленьку, а потім велику рибу;
- воротар ловить м'яч, шайбу;
- люди ловлять метелика, муху;
- діти ловлять сніжок, пушинку;
- танцюють дорослі люди і маленькі діти.

Гра-показ «Домалой і станцюй»

Завдання: Завершити малюнок художника, якого відволікли, придумай танцювальні рухи до малюнку:

- півколо;
- хвиляста лінія;
- дві паралельні лінії.

За результатами бесід, вправ із психогімнастики, творчих завдань та ігор нами було визначено три рівні художньо-естетичного розвитку дошкільників старшого віку (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Критерії оцінювання

Високий рівень	Діти емоційні, яскраві. Із ентузіазмом сприймають твори мистецтва, ігри, танці, театральні вистави. Активні учасники театральних ігрових дійств. Беруть участь у театральній діяльності (вправах, іграх, інсценізаціях, психогімнастиці), вправно виконують запропоновані завдання. Їхні малюнки, аплікації, ліплення на тему «Театр» креативні та оригінальні, а творчі прояви різнопланові. Уявлення про красу у дітей чітке та стійке, вони вміють самостійно творити, виражаючи свої емоції та почуття. Допомагають одногрупникам. Розуміють і визначають образи знайомих героїв у мистецьких творах. Мають високий рівень словникового запасу, що дозволяє вміло вигадувати та комбінувати свої думки вербально. Впевнено передають у русі запропоновані образи персонажів лялькового театру. Креативні. Не слідують стереотипам.
----------------	--

Продовження табл. 2.1.

Середній рівень	<p>Діти емоційно реагують на твори мистецтва, на театральні-ігрові вистави, беруть участь у театральні-ігрових діях, інсценівках, їхні малюнки, аплікації, ліплення на тему театру більш виразні, але ще не досконалі. Діти виявляють інтерес до театралізованих ігор, музичного матеріалу, але участь в театральні-ігровій діяльності епізодична. Мають уявлення про красу, емоційні прояви стають більш чіткими та стійкими. Позитивно реагують на пропозиції вихователя щодо спроб самостійної музично-ритмічної і творчої роботи, але для вирішення проблеми потрібен додатковий час. Мовленнєвий запас розвинений, але діти стримані у власних відповідях і висловлюваннях. Стійка увага відсутня. Мають слабку самооцінку.</p>
Низький рівень	<p>Діти не виявляють емоційної реакції на твори мистецтва, їхня емоційна реакція на театральні вистави слабка та невиразна. Володіння театральними навичками слабкі або відсутні. Інтерес до театральні-ігровій діяльності малосильний, малюнки та аплікації примітивні та невиразні. Уявлення про красу невиразне та нестійке. Творчі прояви слабкі, тому самостійно творити вони не вміють і працюють за допомогою вихователя. У дошкільників обмежений мовленнєвий запас, що впливає на відсутність контролю за власною поведінкою.</p>

Розроблені нами критерії та показники в нашому експерименті стали передумовою для визначення двох груп дітей старшого дошкільного віку, кожна із яких має власні рівні художньо-естетичного виховання засобами театральної-ігрової діяльності.

Отже, театральна-ігрова діяльність – це один із ефективних методів вивчення рівнів художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку, за допомогою яких можна дослідити різні аспекти естетичного сприйняття, емоційно-ціннісного ставлення до прекрасного, а також художньо-творчі здібності дітей. За допомогою різних методів та прийомів діти ознайомлюються із навколишнім світом, у них удосконалюється мовленнєвий запас, активізуються життєдайні процеси: розумовий розвиток, фізичний стан, почуттєва та емоційна сфери.

За узагальненими результатами констатувального експерименту художньо-естетичного виховання дошкільників засобами театральної-ігрової діяльності з'ясовано, що із високий рівнем було виявлено 4 % дітей експериментальної і 5 % контрольної груп. Більшість дітей знаходилися на середньому (60 % в експериментальній і 50 % – в контрольній групах) і низькому (32 % в експериментальній і 40 % – в контрольній групах) рівнях (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Характеристика рівнів констатувального етапу дослідження

Рівні	«Соняшник» (ЕГ)	«Капітошка» (КГ)
Високий	4 %	5 %
Середній	64 %	55 %
Низький	32 %	40 %

Аналізуючи отримані результати, нами визначено, що рівень знань художньо-естетичного виховання дошкільників засобами театральної-ігрової діяльності в групі «Соняшник» (ЕГ), вище від рівня знань групи «Капітошка» (КГ).

Отже, обґрунтувавши проблему художньо-естетичного виховання дошкільників засобами театральної діяльності ми констатуємо, що важливу роль відіграють бесіди, психогімнастичні вправи, творчі завдання, театралізовані ігри, а також науково-практичні нароби вихователів, музичних керівників, науковців-дослідників, що стосуються теми нашого дослідження.

Проведений констатувальний експеримент дозволив зробити висновок про те, що художньо-естетичне виховання дошкільників засобами театральної діяльності у період воєнного стану в Україні не відповідає сучасним вимогам освітнього процесу, що і налаштовує нас до висвітлення основних причини, які не сприяють досягненню потрібних результатів. Для цього необхідно провести формувальний експеримент, в основі якого будуть міститися проблемні завдання.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності методів театральної діяльності та психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану (формувальний експеримент)

Одним із важливих процесів, який допомагає дітям бачити красу навколишнього світу, емоційно висловлювати свої думки та почуття виступає художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку засобами театральної діяльності.

Як засвідчили результати констатувального експерименту, сучасна практика не забезпечує необхідних умов для успішного вирішення запропонованих нами завдань.

Науково-педагогічний аналіз літературних джерел та наявна ситуація констатувального експерименту спонукала нас до визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов, необхідних для успішного вирішення зазначеної проблеми нашого дослідження.

Театрально-ігрова діяльність у період воєнного стану в Україні виконує розвивальну, пізнавальну та виховну функції і не полягає лише в підготовці дітей до показових виступів. Зміст, види, форми та методи театрально-ігрової діяльності сприяють розвитку театрально-виконавської діяльності, соціально-емоційному розвитку дітей, а також створенню атмосфери творчості та креативності.

Макаренко Л., в свою чергу, зазначає: «Простежується дефіцит спілкування дітей з професійним театром, у дошкільників бракує досвіду сприймання театрального мистецтва. Залучення до театру не має масового характеру, і переважна частина дітей залишається поза цим видом мистецтва багато років. Це відбувається як за об'єктивних (*театрів у невеликих містах і сільській місцевості немає*), так і суб'єктивних причин (*недооцінка дорослими потреби ознайомитися з цим видом мистецтва*) [17, с. 7].

Педагогічні умови нашого експерименту: створення зручного предметно-просторового середовища; збагачення змісту театрально-ігрової діяльності; забезпечення кваліфікованого керівництва театрально-ігровою діяльністю в закладах дошкільної освіти; вміння вихователя співпрацювати із сім'ями вихованців синтезують такі психологічні процеси людини, як сприйняття, мислення, мовлення, уяву, пам'ять та ін., що проявляється у різних видах людської активності: художньо-мовленнєвій, театрально-руховій, ритмічно-музичній, образотворчій, хореографічній та ін.

Метою нашого дослідження виступає експериментальна перевірка педагогічних умов щодо художньо-естетичного розвитку дошкільників і визначення ефективності театрально-ігрової діяльності як методу психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану.

Відповідно до мети були визначені завдання формувального експерименту:

1. Експериментально апробувати методи та довести їх ефективність у театральній діяльності як засобу художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану.

2. Відстежити динаміку художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану засобами театральній діяльності.

Важливими завданнями театральній діяльності та психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану в Україні в закладах дошкільної освіти визначено:

- забезпечення адаптації дітей до життєвих умов в період воєнного часу;

- підтримку дітей, батьків і дорослих із використанням різних форм і методів освітньої роботи;

- наявність психологічної реабілітації дітей-війни дошкільного віку засобами інтерактивних ігор, а також їх заохочення до різних видів мистецтв;

- здійснення педагогічного супроводу дітей під час організації та проведення різних видів діяльності із ними (художнє читання, музично-ігрова й театральній ігрова діяльність та інші види, наприклад, хореографічна, пошукова, дослідницька, художня, конструкторська, декоративна робота) в дистанційному, очному, та змішаному форматах освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, а також в сімейному вихованні із метою забезпечення фізичного і психічного здоров'я дітей та їхніх сімей;

- застосування інформаційно-комунікаційних технологій та медіа-ресурсів у домашніх умовах, а також використання сучасного онлайн-інструментарію у професійній діяльності вихователів і керівників закладів дошкільної освіти [25, с. 306 – 311].

Завданнями художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральній діяльності виступають:

- формування художньо-творчих здібностей;
- розвиток вольової сфери та емоційна подача художньо-освітніх завдань;
- розвиток естетичного світосприймання;
- розвиток дрібної моторики та координації;
- розвиток мовлення, уяви, творчих здібностей та креативності;
- виховання художньо-естетичного смаку, моральних якостей, національного патріотизму та ін.

Реалізація цих завдань відбувалась за певних умов зацікавлення дітей дошкільного віку та їхніх батьків до освітнього процесу в різноманітній театральній діяльності і в дистанційному, і в очному форматі.

Олійник О., акцентує: «Психолого-педагогічний аналіз проблеми підтримки індивідуальних особливостей, творчої обдарованості дітей доводить, що театральна діяльність може виступати як один з універсальних способів сприяння активізації творчості за умови компетентного використання педагогом методів і прийомів формування основ театральної культури, врахування індивідуального фонду бажань та можливостей дитини, створення варіативного, трансформаційного середовища для самостійної та організованої діяльності дітей [22, с. 90 – 91].

В процесі проведення формувального експерименту нами були виділені як традиційні так і нетрадиційні методи художньо-естетичного виховання дошкільників засобами театральної діяльності:

Традиційні методи, наприклад, розповідь (художня, описова), що за допомогою вихователя активізує пізнавальну діяльність дітей:

1) *Художня розповідь* передає вчинки дійових осіб і як теоретичний матеріал може бути пов'язаним із абстрактними поняттями.

2) *Розповідь-опис* у нашому дослідженні надає послідовне змалювання різних видів театрів, ознаки предметів та явищ.

3) *Бесіда*, як метод навчання передбачала описування вже відомого матеріалу (репродуктивна), спрямування на формування у дітей нових понять за допомогою запитань (евристична), а також тренування пам'яті (катехізисна).

Наприклад, бесіда про театр, про аплодисменти акторам може доповнитися наступними вправами: «Оплески в театрі».

Аплодисменти – це теж саме, що й оплески. Найчастіше люди аплодують на концертах, театральних виставах, у філармоніях, на святах, от задоволення. Як людина сприймає побачене, так вона і плескає.

Завдання: продемонструйте оплески:

- бурхливі, гучні;
- підбадьорливі;
- стримані;
- ледачі;
- підлабузницькі.

Також ми використовували такі форми як:

- ілюстрація;
- демонстрація;
- вправи (репродуктивні та творчі).

Когнітивні методи (пізнання навколишнього світу):

4) *Метод емпатії* (перевтілення у стан різних об'єктів за допомогою власних розумових та чуттєво-образних уявлень), наприклад: «Веселі історії».

Завдання: Створіть і продемонструйте власну історію про:

- ворону, яка любить грати на гітарі;
- лисичку, якій подобається пити чай;
- вовка, який сидить у кріслі й дивитися телевізор;
- собаку, яка вибиває килим;
- кицьку, яка займається бойовим мистецтвом.

5) *Метод образного бачення* передається у словесній або графічній формі (малюванні).

Прикладом стала наступна гра: «Новий характер героя старої казки».

Герої казок різні: добрі та злі, хитрі та довірливі, сміливі та боязливі. Пригадайте відомі вам казки та їхніх героїв. Кожна казка – це зіткнення різних характерів. Уявіть, що в одного із героїв змінився характер.

Завдання: Спробуйте по-новому розповісти українські народні казки в яких:

- Коза-дереза – добра і поступлива;
- Вовк – смішний і турботливий;
- Снігуронька – вередлива і примхлива;
- Пес Сірко – жадібний і хитрий.

б) *Сугестивний метод* орієнтує дитину на засвоєння інтонаційного словника щодо театрального мистецтва та визначення засобів вираження різних емоцій, а також передбачає продуктивну діяльність із елементами творчості. В процесі театральної-ігрової діяльності дітей вихователь спостерігає за їхньою емоційною реакцією, активністю, творчою винахідливістю, уявою, вмінням вживатися в образ за допомогою мовлення, міміки, жестів.

Сугестивні методи посилили освітній процес, позитивно спонукали дітей на творчі дії та долавання психічних перешкод під час роботи в групі, виступів, наприклад: «Емоційний світ тварин».

Людина вміло вміє копіювати звички тварин, і це допомагає їй бути спостережливою, уважною, емоційною, творчою. Людина може повторювати звуки птахів, кроки й стрибки тварин.

Завдання: спробуйте зобразити:

- переляканого кота;
- сумного півня;
- радісного зайця;
- розгніваного поросся.

7) *Ігрові соціо-методи* допомогли зацікавити дошкільників театральньо-ігровою діяльністю. В закладах дошкільної освіти, а також використання її видів у домашніх умовах нами виокремлено наступні види театральньо-ігрової діяльності:

- непередметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти або дорослі виступають в образі діючої особи і виконують взятую на себе роль за допомогою інтонації, міміки, жестів, а також необхідних атрибутів.

- предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діти або дорослі не виступають в образі діючої особи. Діючими особами виступають ляльки, іграшки, різні предмети, що використовуються у настільному, тіньовому, пальчиковому та інших видах театрів із використанням малорухомих фігур (чашки, вирізані із картону герої казок та ін.).

- творчо-образні ігри (сюжетно-рольові) ігри, які створюють самі діти або дорослі за власним задумом. Сюжет таких ігор пов'язаний із сферою людської діяльності або людських стосунків.

8) *Метод символічного бачення* побудова зв'язку між об'єктом і символом (голуб – мир, світло – добро та ін.).

9) *Метод порівняння* (в якому важливо вчити дітей тому, що можна порівнювати, а що не можна), наприклад: «Емоційні ноги».

Людина виражає емоції за допомогою міміки, пантоміми, жестів рук але не менш виразними можуть бути плечі, спина, пальці й навіть вуха.

Завдання: Спробуйте лише за допомогою ніг продемонструвати такі емоційні стани, як:

- хочу гніватися;
- мені страшно;
- хочу танцювати;
- хочу побігати.

10) *Метод моделювання та конструювання* засобів виразності театральньо-ігрової діяльності.

Креативні освітні методи налаштовують дітей на створення власних продуктів діяльності:

11) *Метод придумування* (створення не відомого раніше дитиною продукту за допомогою власних роздумів).

12) *Метод аглютинації* (поєднати не поєднане).

13) *Метод рефлексії* («Чому я навчився?», «Що я раніше не міг, а тепер можу?» та ін.).

14) *Інтерактивні методи* (організація освітнього процесу за допомогою режиму діалогу, взаємодії можливості розуміти та визнавати, що відбувається), наприклад: гра «Знайди свою галявину».

Вихователь. Одного разу зібралися Мурашка, Зайчик, Мишка, Жабка та Лисичка погратися. Вони весело стрибали, бігали, співали, танцювали і так уморилися, що заснули хто де. Люблять ці звірятка веселитися, грати на лісових галявинах, але в кожного галявина своя. Треба допомогти їм повернутися на свої галявини.

Поки вони сплять перетворюйтесь на героїв казки, надягайте різнокольорові рукавички і покажіть як граються на галявині наші герої, яка у кожного із них поведінка.

У Мурашка лапки коричневі (коричневі рукавички). У Зайчика лапки білі (білі рукавички). У Мишки лапки сірі (сірі рукавички). У Лисички лапки руді (помаранчеві рукавички). У Жабки лапки зелені (зелені рукавички).

Діти під музику одягають різні рукавички

У зайчиків лапки білі, а галявина яка?

Діти. Біла.

Вихователь кладе білу «полянку» – хустку (аналогічні події повторюються за кожним із героїв). Проводиться гра «Знайди свою галявину».

Діти об'єднуються у підгрупи відповідно до кольору рукавичок та галявин. Під веселу музику вони рухаються у залі врозтіч, танцюючи,

показують рукавички, передаючи образи Мурашка, Зайчика, Мишки, Жабки та Лисички.

Коли музика зупиняється всі тікають на свої галявини.

(щоразу галявини змінюються місцями)

Вихователь. Нагналися та втомилися. Настав час відпочити. А ось і подушки (ласкаво, спокійно.) Візьміть подушку свого кольору і лягайте на килим. Звучить спокійна музика. Лежать звірі, кожний на своїй подушечці. Добре їм, зручно (все чіткіше і радісно.) Очі відпочивають, лапки відпочивають, спинки відпочивають, сплять... Звучить відповідна музика. (весело і дзвінко), але вони заворушили лапками, похитали головками, відкрили очі і посміхнулися. Прокинулись!

Вихователь. Вам сподобалась гра у казку?

Діти. Так!

Вихователь. Для чого ми сьогодні розрізняли кольори «галявинок» і подушок, слухали, про що розповідає казка? Для того щоб бути уважними, спостережливими. У такої людини – розумні вушка, розумні очі, розумні ручки. Заняття або розвага закінчується під відому мелодію або пісню.

Толкачова Л., акцентує, що за допомогою інтерактивного виховання діти вчаться критично мислити, спілкуватися з іншими людьми вирішують складні моральні проблеми, аналізуючи обставини та різну інформацію, приймають правильні рішення, беруть участь в різних іграх [37, с. 4].

Всі методи ефективно використовувалися на всіх етапах формувального експерименту, особливо *проблемно-пошуковий, метод спостереження, стимулювання та переконання.*

Доцільне застосування пропонованих методів сприяло не тільки активізації пізнавальних інтересів дітей, організації їхньої самостійної роботи але й розвитку творчої думки, збагаченню їхнього індивідуального досвіду.

За спостереженнями Амонашвілі Ш., який наголошує, що завдяки змістовному керівництву театральній-ігровою діяльністю і правильне

поєднання методів та прийомів, а також одночасна дія на слухові, тактильні, зорові органи сприйняття й активізацію мислення, уяви, пам'яті, емоцій – все це забезпечує глибше занурення дитини в світ мистецтва та спонукає її плавно переходити від сприйняття до співпереживання, від співпереживання до уяви, від уяви до творчості [2, с. 69].

Педагогічне керівництво театральньо-ігровою діяльністю дітей дошкільного віку складається із наступних етапів:

- організаційно-методичне забезпечення (розробка теми, написання сценарію, організація ігрового процесу, добірка методів, прийомів, форм роботи, оцінювання власної результативності проведення заходу);
- емоційно-психологічне забезпечення (створення відповідних психологічних обставини та творчо-доброї атмосфери);
- предметно-дидактичне забезпечення (підготовка музичних, художньо-дидактичних матеріалів, створення відповідного середовища для рухливих ігор, використання в дистанційному режимі ляльок, перегляд лялькової вистави та ін.).

Цікавий і різноманітний підбір методів щодо театральньо-ігрової діяльності має особливий виховний вплив на особистість дитини дошкільного віку і виступає впливовим і ненав'язливим педагогічним засобом, в процесі якого дитина отримує не тільки задоволення, а ще й різнобічно розвивається.

У процесі проведення формувального експерименту нами був використаний комплекс методів, а саме: бесіди, ігри, вправи, інсценізації, етюди, педагогічні спостереження, аналіз, статистичні вимірювання та ін.

З метою послідовного вирішення основних завдань формувального експерименту нами було виділено декілька етапів:

Підготовчий етап формувального експерименту, в процесі якого зазначені педагогічні умови нашого дослідження були аргументовані на теоретичному рівні, визначено їх зміст і шляхи впровадження. Також були визначені практичні завдання щодо театральньо-ігрової діяльності як засобу

художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану та вибрано для порівняння рівнів виконання цих завдань дві групи дітей закладу дошкільної освіти (контрольну та експериментальну).

Основний етап формувального експерименту передбачав обґрунтування на теоретичному рівні педагогічних умов театральної діяльності із дітьми дошкільного віку та отримання їх реалізації на практиці.

Педагогічними діями виступили: проведення бесід, занять, розваг, театралізованих ігор, завдяки яким діти ознайомилися із особливостями театрального мистецтва, в основі яких містяться засоби образної та емоційної виразності, такі як: жести, пози, міміка, пантоміма, інтонація.

Всі ці дії мають наступні напрями:

1) Робота із літературним текстом або сюжетом, спроба себе в імпровізаціях різного типу (словесній, театральній, музичній, танцювальній, пісенній та ін.).

2) Здатність виконання власного задуму, вміння реалізувати художній образ за допомогою різних засобів театральної виразності: руху, жестів, міміки, пантоміми, словесної та музичної інтонації.

3) Власне створення елементів театральних костюмів, музичного та шумового супроводу (оркестр), елементарне малювання декорацій, квіткових в театрі та ін.

Наприклад, для розвитку навичок інструментальної імпровізації й асоціативного мислення дошкільників пропонується вправа «Ранок».

Діти отримують музичні й шумові інструменти (бубон, свистульки, тріскачки, металофон, музичний трикутник, дзвіночки, маракаси та ін.).

Завдання: На фоні звуків природи за допомогою отриманих інструментів «озвучити ранок».

На фоні звучання музики для слухання (за програмою), в залежності від пори року (зима, весна, літо, осінь), діти передають характерні особливості звуків природи, які їх оточують в цей час («схід сонечка»

зображується на трикутниках, «спів пташок» – свистульки, «розквіт квітів» – глісандо на металофоні, «дощик» – гра на маракасах, «громовиця» – барабан та ін.). Гра носить імпровізаційний характер, після гри в імпровізованому оркестрі дітям пропонується намалювати картину «Ранок» і розповісти про неї.

Отже, саме театральні-ігрова діяльність допомагає розвинути природні задатки дітей, що вимагає творчих дій, умінь імпровізувати, придумувати, комбінувати, конструювати. Треба зазначити, що і у дітей, і у батьків підвищилась зацікавленість до театральні-ігрового творчого процесу.

Можемо констатувати, що на початку формувального експерименту дошкільники із контрольної та експериментальної груп мали близькі показники.

На підсумковому етапі формувального експерименту театральні-ігрової діяльності як засобу художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану із урахуванням основних критеріїв, нами визначені наступні рівні, за результатами яких із високим рівнем було виявлено 6 % дітей експериментальної, що на 2% більше, ніж на початковому рівні й 5 % дітей контрольної груп, що не змінилося у порівнянні із початком експерименту.

У дошкільників із середніми показниками в контрольній групі кількісні показники збільшились від 50% до 57%. На відміну від них в експериментальній групі таких дітей було на початок експерименту – 64 %, після його завершення стало – 69 %.

Динаміка низького рівня до проведення експерименту складала в контрольній групі від 40 % зменшилась до 38 %, в експериментальній групі показники зменшилися від 32 % до 25 %.

Більшість дітей знаходилися на середньому (69 % в експериментальній і 57 % – в контрольній групах) і низькому (25 % в експериментальній і 38 % – в контрольній групах) рівнях (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика рівнів формувального етапу дослідження

Рівні	«Соняшник» (ЕГ)	«Капітошка» (КГ)
Високий	6 %	5 %
Середній	69 %	57 %
Низький	25 %	38 %

Аналізуючи отримані результати, нами визначено, що рівень знань художньо-естетичного виховання дошкільників засобами театральної діяльності в групі «Соняшник» (ЕГ), вище від рівня знань групи «Капітошка» (КГ).

Отримані показники зумовлені тим, що дошкільники, віднесені до контрольної групи «Капітошка», набували художньо-естетичний досвід за освітньою програмою і знайомилися із театральною діяльністю переважно на епізодичному рівні, без урахування системного чинника зазначеного дійства, в той час, коли експериментальна група «Соняшник» мала можливість набувати художньо-естетичний досвід у процесі театральної діяльності засобами інноваційних педагогічних знахідок.

Отже, театральна діяльність – це не дитяча розвага і не формування майбутнього актора, а важливий освітній процес розвитку особистості на основі виявлення індивідуальних здібностей.

2.3. Динаміка художньо-естетичного розвитку дошкільників у театральній діяльності

Узагальнена перевірка дієвості запропонованих нами методів проводилася на основі порівняльного аналізу рівнів художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності в експериментальній та контрольній групах.

Аналізуючи результати проведеного нами дослідження за темою «Театрально-ігрова діяльність як засіб художньо-естетичного розвитку дошкільників у період воєнного стану», ми прийшли до висновку, що в процесі організації експериментальної роботи зафіксовано зростання кількісних і якісних показників в експериментальній групі (ЕГ) «Соняшник», порівняно із контрольною (КГ) «Капітошка».

За визначеними нами критеріями (*емоційно-ціннісний, діяльнісно-творчий, пізнавально-естетичний, соціально-комунікативний*) та їхніми показниками, дошкільники швидко оволодівали тезаурусом театрального мистецтва, аналізували засоби театральної виразності (інтонація, композиція, танцювальні рухи, міміка, жест, пантоміма, музичний супровід, образ, порівняння, управління лялькою, сценічна гра, кольорове рішення та багато ін.), усвідомлювали і намагалися відобразити ідеї запропонованих художньо-літературних творів, театралізованих ігор, перформансу, а також використовували із батьками і вихователями інформаційно-комунікативні технології та мультимедійні засоби.

В таблиці вказується, що у дітей експериментальної групи відбулися позитивні зміни. Якщо на констатувальному етапі дослідження кількість дітей із високим рівнем художньо-естетичного розвитку у театрально-ігровій діяльності дорівнювала 4%, то на прикінцевому етапі високого рівня досягло 6% дітей. На середньому рівні замість 64% дітей на початку експериментальної роботи, наприкінці експерименту нами виділено 69%. Найсуттєвіші зміни ми відчули у дошкільників, які продемонстрували низький рівень: на початку експерименту їх було 32 %, а наприкінці виявилось 25 %.

Порівняльні кількісні дані рівнів художньо-естетичного розвитку дошкільників у театрально-ігровій діяльності в період воєнного стану в Україні на констатувальному та формувальному етапах дослідження подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка впровадження педагогічних умов
театрально-ігрової діяльності в закладах дошкільної освіти
(контрольний зріз у %)

	«Капітошка»		«Соняшник»	
Рівні	Контрольна група (%)		Експериментальна група (%)	
	початок експерименту	після експерименту	початок експерименту	після експерименту
Високий	5	5	4	6
Середній	55	57	64	69
Низький	40	38	32	25
	100	100	100	100

Характеризуючи рівні художньо-естетичного розвитку у театрально-ігровій діяльності дітей контрольної групи, можна зазначити, що показники мало змінилися: як на формувальному, так і на констатувальному етапі нашого дослідження, нажаль, показники високого рівня не змінилися, а залишилися на 5%; група дітей із середнім рівнем зросла на 2%, а процент дошкільників із низьким рівнем зменшився всього на 2%.

Таким чином, в результаті цілеспрямованої організації освітнього процесу та проведеної експериментальної роботи на констатувальному та формувальному етапах дослідження необхідно зробити висновки щодо ефективності та доцільності використання зазначених педагогічних умов художньо-естетичного розвитку дошкільників в театрально-ігровій діяльності як методу психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану.

ВИСНОВКИ

Науковий аналіз та результати проведеного експерименту надали підставу для підтвердження гіпотези нашого дослідження, яка була висунута на початку наукової роботи і полягала в тому, що театральньо-ігрова діяльність в закладах дошкільної освіти у період воєнного стану може стати підґрунтям для психоемоційної підтримки дитини, її повноцінного і різнобічного художньо-естетичного розвитку, що набувається в процесі досвіду. На основі цього нами зроблено наступні висновки:

1) Проаналізовано та вивчено загальнодидактичну, психолого-педагогічну та методичну літературу з теми дослідження, визначено принципи театральньо-ігрової діяльності в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Доведено, що театральньо-ігрова діяльність в період воєнного стану в Україні виступає як ефективно-дієве рішення художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку, що допомагає дітям адаптуватися до нових умов життя, вільно виражати свої емоції та почуття, а також надає можливість втілити в ігровій формі свої страхи, тривоги та інші емоційні переживання. Театральньо-ігрова діяльність сприяє розвитку творчого мислення і креативності, формує навички спілкування та співпраці із однолітками та дорослими.

2) Охарактеризовані особливості психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку, а також умови, завдяки яким у дошкільників формуються соціальні навички. В нашому дослідженні відмічено, що психофізіологічний розвиток дитини, особливо в час воєнних дій в Україні – це складний і багатогранний процес, що потребує уваги та турботи із боку дорослих. Створюючи сприятливі умови для життя та розвитку дитини, треба допомогти їй розкривати свій творчий потенціал, щоб вона відчувала себе щасливою і здоровою людиною.

3) Визначено фактори театральньо-ігрової діяльності в розвитку дітей дошкільного віку: емоційно-оцінний, комунікативний, театральньо-творчий, художньо-пізнавальний і художньо-гедоністичний. Зазначені

фактори доповнюють один одного і забезпечують системний процес художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку в театральній діяльності, що детально розкрито в нашому дослідженні.

4) Обґрунтовано педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дошкільників засобами театральної діяльності у закладах дошкільної освіти, з'ясовано критерії та рівні, окреслено педагогічні умови, а саме:

- створення зручного предметно-просторового середовища;
- збагачення змісту театральної діяльності;
- забезпечення кваліфікованого керівництва театральною діяльністю в закладах дошкільної освіти;
- вміння вихователя співпрацювати із сім'ями вихованців.

Педагогічні умови щодо театральної діяльності виступають потужним інструментарієм художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку та сприятимуть розкриттю творчих здібностей дітей, їхньої креативності, а також формуванню самоцінного етапу життя. Також виділені критерії із належними компонентами, які детально описані в роботі – це: емоційно-ціннісний критерій, діяльнісно-творчий критерій, пізнавально-естетичний критерій, а також соціально-комунікативний.

5) Експериментально перевірено ефективність методів театральної діяльності психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану. Виділені *традиційні і нетрадиційні методи* (художня розповідь, розповідь-опис, бесіда, що передбачала описування вже відомого матеріалу (репродуктивна), спрямування на формування у дітей нових понять за допомогою запитань (евристична), а також тренування пам'яті (катехізисна).

Когнітивні методи (пізнання навколишнього світу) – це метод емпатії (перевтілення у стан різних об'єктів за допомогою власних розумових та чуттєво-образних уявлень), метод образного бачення, що передається у словесній або графічній формі (малюванні), сугестивний метод.

Ігрові соціо-методи – непередметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти або дорослі виступають в образі діючої особи і виконують взяті на себе роль за допомогою інтонації, міміки, жестів, а також необхідних атрибутів; предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діти або дорослі не виступають в образі діючої особи. Діючими особами виступають ляльки, іграшки, різні предмети, що використовуються у настільному, тіньовому, пальчиковому та інших видах театрів із використанням малорухомих фігур (чашки, вирізані із картону герої казок та ін.), творчо-образні ігри (сюжетно-рольові) ігри, які створюють самі діти або дорослі за власним задумом.

Також цікавими для дітей виступили: метод символічного бачення побудова зв'язку між об'єктом і символом (голуб – мир, світло – добро та ін.), метод порівняння (в якому важливо вчити дітей тому, що можна порівнювати, а що не можна), метод моделювання та конструювання засобів виразності театральної-ігрової діяльності.

Креативні освітні методи налаштовують дітей на створення власних продуктів діяльності – це метод придумування (створення не відомого раніше дитиною продукту за допомогою власних роздумів), метод аглютинації (поєднати непоєднуване), метод рефлексії («Чому я навчився?», «Що я раніше не міг, а тепер можу?» та інші).

Інтерактивні методи (організація освітнього процесу за допомогою режиму діалогу, взаємодії можливості розуміти та визнавати, що відбувається).

Треба відзначити також *проблемно-пошуковий метод, метод спостереження, метод стимулювання та переконання.*

Доцільне застосування пропонованих методів сприяло не тільки активізації пізнавальних інтересів дітей, організації їхньої самостійної роботи але й розвитку творчої думки, збагаченню їхнього індивідуального досвіду.

б) Окреслено динаміку художньо-естетичного розвитку дошкільників у театральній-ігровій діяльності. Аналізуючи результати проведеного нами

дослідження ми прийшли до висновку, що в процесі організації експериментальної роботи зафіксовано зростання кількісних і якісних показників в експериментальній групі порівняно із контрольною.

Таким чином, в результаті цілеспрямованої організації освітнього процесу та проведеної експериментальної роботи на констатувальному та формуальному етапах дослідження доведена ефективність і доцільність використання зазначених педагогічних умов художньо-естетичного розвитку дошкільників в театральній-ігровій діяльності.

Проведене нами дослідження є мотивом для висловлення порад щодо використання розроблених нами методів в освітньому процесі закладів дошкільної освіти як додаткового джерела психоемоційної підтримки дітей у період воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка. Київ: Лібра. 1996. 224 с.
2. Амонашвілі Ш. У «чаші» Дитини сяє зародок зерна Культури. Хмельницький: Подільський культурно-просвітницький Центр імені М. К. Реріха; Центр інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету, Всеукраїнська культурно-освітня асоціація Гуманної педагогіки, 2012. 72 с.
3. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі: К.: Томіріс, 2002. 291 с.
4. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1994. 398 с.
5. Борисова Т. В. Функції музично-театральної діяльності у естетичному вихованні школярів [Київський обласний інститут післядипломної освіти ...narodnaosvita.kiev.ua](http://www.narodnaosvita.kiev.ua) URL: [https:// www. narodnaosvita.kiev.ua](https://www.narodnaosvita.kiev.ua) > ...
5. Верховинець В. М. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку. К.: Муз. Україна, 1989. 343 с.
6. Владимірова А. Дитячий музичний досвід та його своєрідність в процесі дистанційного навчання. Нові педагогічні виміри професійного розвитку майбутніх учителів: сучасні реалії та виклики: *Матер. Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2023 р., Бердянський державний педагогічний університет) /за ред. проф. Л. Коваль, доц. Л. Чемоніна. Бердянськ, 2023. 224 с.*
7. Владимірова А., Воробець В. Використання інформаційно-комунікативних та онлайн-ресурсів у роботі із дошкільниками засобами театральної-ігрової діяльності в дистанційному режимі. *The XXIX International Scientific and Practical Conference «Youth of the 21st century: self-realization, value orientations, identification», July 22-24, 2024, Zagreb, Croatia. 144 – 147 p.*

8. Владимірова А., Воробець В. Фактори театральної-ігрової діяльності в художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку. *The XXXIII International Scientific and Practical Conference «Peculiarities of the organization of human activity in the environment», August 19-21, 2024, Paris, France. 138 – 141 p.*
9. Гончаренко С. Український педагогічний словник К.: Либідь, 1997. 376 с.
10. Гончаренко Ю. В., Гудко І. І., Фактори художньо-естетичного сприйняття театального мистецтва. *Педагогічні науки. Вісник Запорізького національного університету* № 2(13), 2010 С. 45 – 48.
11. Грицюк Л. А., Каратаєва М. І., Малинич Л. М., Грицюк Л. А., Театралізована діяльність дітей дошкільного віку. Кам'янець-Подільський: Абетка, 1998. 56 с.
12. Гросс К. Введення в естетику. К.: Харків, 1989. 246 с.
13. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко та ін.; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін осв. і науки України, Київ: Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.
14. Затія-дивоглядія: Як зробити ляльковий театр другом кожної дитини / Авт.-упор.: О. О. Тимофєєва, О. В. Борисенко. Тернопіль. Мандрівець, 2009. 164 с.
15. Збірник ігор для дошкільнят / упор. Т. Вороніна. К.: Вид. дім Шк. світ: Вид. Л. Галіцина. 2006. 128 с.
16. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України (з педагогічної спадщини композитора). К.: Муз. Україна, 1989. 133 с.
17. Макаренко Л., Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: Шк. світ, 2008. 128 с.

18. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; наук. ред. Н. В. Кудикіна, В. У. Кузьменко; авт кол. Е. В. Белкіна, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко, З. Н. Борисова, М. С. Вашуленко та ін.; Мін. осв. і наук., мол. та спорту України, головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА).: Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 400 с.
19. Музично-казкові намистинки: оздоровчо-освітня робота з дітьми четвертого року життя: Програма і методичні рекомендації / упор. І. Є Трофимченко, І. А. Малашевська, та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2019. 128 с.
20. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром /Упорядники: Андрєєва В. М., Григора В. В. Х.: Вид. група «Основа», 2006. 352 с.
21. Науменко Т., Музичне виховання найменших: Інтегровані заняття. К.: Шк. світ, 2007. 128 с.
22. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Волощук В. О., 2017. 163 с.
23. Онофрійчук Л.М. Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок: автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2009. 20 с.
24. Організація театралізованої діяльності дітей дошкільного ...
zhuravlyk.uz.ua URL: <http://zhuravlyk.uz.ua> > teatr...
25. Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: *Зб. матеріалів конференції Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації, 16 червня 2022 р. /За ред. О. Рейпольської, О. Брежневої, І. Луценко, В. Рагозіної, С. Васильєвої.* Київ: 2022. 311 с.
26. Павлюк Р. О. Формування творчої, креативної особистості URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua> > R_Pavlyuk_NPDNT...

28. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навч. посібн. для студентів вищих навч. закладів, спец-ть «Дошкільне виховання». К.: Вид. Дім «Слово», 2004.
29. [Про важливість театральнo-ігрової діяльності у ... Логопедичний сайт Альони Король URL: <https://www.logoclub.com.ua> > ...](#)
30. [Роль театралізованої діяльності у вихованні дошкільнят](#)
31. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 280 с.
32. Роменець В. А. Фантазія, пізнання, творчість. К.: Наукова думка, 1965. 410 с.
33. Сбітнева Л. М. Взаємодія художнього і естетичного як передумова ефективності музично-естетичного виховання особистості *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. Зб. наук. праць /Гол. редактор Г. П. Шевченко. Сєвєродонецьк, 2015. Вип. 2 (65). С. 148–163.
34. Семизорова В. В., Шараєвська І.Я., Степаненко Н.В. Використання системи «елементарного музикування» Карла Орфа в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 68 с.
35. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих ...ditsad.com.ua
URL: <https://ditsad.com.ua> > info-d0
36. Теорія та історія видовищних мистецтв, Театр, Загальні питання ... URL: https://studme.com.ua/.../teoriya_istoriya_zrelischnyh_iskuss...
37. Толкачова Л. Інтерактивні прийоми у вихованні. /Упоряд.:Л. Шелестова, Н. Чиренко. К.: Шк. світ, 2013. 120 с.
38. Фрицюк В. М. Художнє сприйняття. Зорові образи у сприйнятті музики *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2003. № 9. С. 81 – 84.

39. Характеристика театралізованої діяльності дошкільнят dnmzromashka.rv.ua URL: <http://dnzmzromashka.rv.ua> › Schurochenko_K_
40. Холодна К. І. Виховуємо творчістю // *Дошкільний навчальний заклад*. 2009. № 2. С. 13–18.
41. Художньо-естетичний розвиток дошкільника ...um.co.ua URL: <http://um.co.ua> › ...

ДОДАТКИ

Додаток А

ТЕАТР ЯЄЦЬ

Щоб створити ляльку для настільного театру яєць, треба, насамперед, підготувати робочу основу. Сире яйце слід проколоти з обох боків голкою, потім через тоненьку трубочку, дмухаючи, видалити вміст, добре промити водою і просушити. Далі закріпити на конусі форми ниточку чи гумку і дрібними деталями оздобити ляльку. Основою театру яєць може стати коробка із вирізаним широким боком, а зверху на тоненьких дерев'яних планочках закріплюються іграшки. На внутрішньому широкому боці розміщується декорація до казки.

ТЕАТР СМУЖОК

Атрибути для театру смужок виготовляються із різнокольорових смужок картону чи кольорового паперу, наклеєного на цупку основу. Із смужок різної величини скручуємо кільця, потім скріплюємо їх залежно від форми фігури: менше до більшого, менше на більше. З маленьких шматочків вирізаємо вушка, вусики, хвостики, оченята і розміщуємо їх на коробках. Так з'являється кумедне рожеве поросятко чи прудка мишка.

ТЕАТР ТОПОТУНЧИКІВ

Щоб виготовити іграшку - топотунчика, треба намалювати на картоні людину чи звіра, але ніжки і нижні лапки малювати не треба. Зображення вирізати. Кріпиться фігурка до внутрішньої долоні за допомогою тоненької гумки. На великий та вказівний пальці одягаються ніжки (наперстки чи корки з-під одеколону, обклеєні тканиною чи кольоровим папером). Така іграшка може «ходити», «бігати», «танцювати» на столі, при цьому її ніжки тупотять. Діти старшої групи зможуть виготовити ці іграшки самостійно. Футляром для збереження іграшок може слугувати коробка з-під торта або цукерок. Коли її оздобити малюнками, вона приваблюватиме малят, викликатиме інтерес до самостійної гри.

